ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 31.1.2025
COM(2025) 20 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 864/2007 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές (κανονισμός Ρώμη ΙΙ)

{SWD(2025) 9 final}

Γλωσσάριο

Όρος	*Σημασία ή ορισμός*
Σύμβαση της Διάσκεψης της Χάγης για το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο του 1971	Σύμβαση της Διάσκεψης της Χάγης για το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, της 4ης Μαΐου 1971, όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο στα τροχαία ατυχήματα.
Μελέτη του 2021	Μελέτη των φορέων British Institute of International and Comparative Law και Civic Consulting με τίτλο «Μελέτη σχετικά με τον κανονισμό Ρώμη II [κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 864/2007] για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές» [Study on the Rome II Regulation (EC) No 864/2007 on the law applicable to non-contractual obligations]. Με τη μελέτη αξιολογούνται η πρακτική πείρα και τα προβλήματα ερμηνείας κατά την εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ για την περίοδο 2010-2020. Βλ. τη σύνοψη στο τμήμα 2 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την παρούσα έκθεση (στο εξής: SWD).
Ερωτηματολόγιο του 2023	Ερωτηματολόγιο που διανεμήθηκε στα κράτη μέλη της ΕΕ το 2023 για τη συλλογή επικαιροποιημένων πληροφοριών σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ. Βλ. το τμήμα 3 του SWD.
Οδηγία κατά των στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού	Οδηγία (ΕΕ) 2024/1069 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες αγωγές ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού») (ΕΕ L, 2024/1069, 16.4.2024).
Κανονισμός Βρυξέλλες Ια	Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 351 της 20.12.2012, σ. 1).
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση.
ΓΚΠΔ	Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ L 119 της 4.5.2016, σ. 1).
ΚΜ	Κράτος/-η μέλος/-η της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
Κανονισμός Ρώμη Ι	Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη Ι) (ΕΕ L 177 της 4.7.2008, σ. 6).
Κανονισμός Ρώμη ΙΙ	Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 864/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές («Ρώμη ΙΙ») (ΕΕ L 199 της 31.7.2007, σ. 40).
ΣΑΑΣΚ	Στρατηγική αγωγή προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού.
Μελέτη σχετικά με την εφαρμογή	Μελέτη του φορέα Swiss Institute of Comparative Law, του 2011, με τίτλο «Η εφαρμογή του αλλοδαπού δικαίου σε αστικές υποθέσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ

του αλλοδαπού δικαίου	και οι προοπτικές της για το μέλλον» (The Application of Foreign Law in Civil Matters in the EU Member States and Its Perspectives For the Future). Βλ. τη σύνοψη στο τμήμα 2 του SWD.
Μελέτη σχετικά με τον ιδιωτικό βίο	Μελέτη του φορέα MainStrat, του 2009, με τίτλο «Συγκριτική μελέτη σχετικά με την κατάσταση στις 27 χώρες της ΕΕ για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές που απορρέουν από προσβολή του ιδιωτικού βίου και δικαιωμάτων συναφών με την προσωπικότητα» (Comparative Study on the Situation in the 27 EU Countries as regards the Law Applicable to Non-Contractual Obligations Arising out of Violations of Privacy and Rights Relating to Personality). Βλ. τη σύνοψη στο τμήμα 2 του SWD.
Μελέτη σχετικά με τα τροχαία ατυχήματα	Μελέτη του φορέα Demolin, Brulard, Barthelemy – Hoche, του 2009, με τίτλο «Αποζημίωση θυμάτων διασυνοριακών τροχαίων ατυχημάτων στην ΕΕ: Σύγκριση των εθνικών πρακτικών, ανάλυση προβλημάτων και αξιολόγηση των επιλογών για τη βελτίωση της θέσης των θυμάτων διασυνοριακών ατυχημάτων» (Compensation of Victims of Cross-border Road Traffic Accidents in the EU: Comparison of National Practices, Analysis of Problems and Evaluation of Options for Improving the Position of Cross-border Victims). Βλ. τη σύνοψη στο τμήμα 2 του SWD.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 11 Ιουλίου 2007 η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 864/2007 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές (στο εξής: κανονισμός Ρώμη ΙΙ), με τον οποίον εναρμονίζονται οι κανόνες των κρατών μελών περί σύγκρουσης νόμων όσον αφορά εξωσυμβατικές ενοχές. Ο κανονισμός τέθηκε σε εφαρμογή στις 11 Ιανουαρίου 2009.

Ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ θεσπίζει ένα νομικό πλαίσιο για τον καθορισμό του εθνικού ουσιαστικού δικαίου που εφαρμόζεται εντός της ΕΕ σε διασυνοριακές διαφορές οι οποίες αφορούν εξωσυμβατικές ενοχές, ιδίως σε περιπτώσεις αδικοπραξίας. Με την παροχή ενιαίων κανόνων περί σύγκρουσης νόμων στην ΕΕ, ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ ενισχύει την ασφάλεια δικαίου, την προβλεψιμότητα και τη δικαιοσύνη σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται περισσότερες της μιας χώρες. Χωρίς να τροποποιεί τους ουσιαστικούς κανόνες των κρατών μελών σχετικά με τις εξωσυμβατικές ενοχές, διασφαλίζει την εφαρμογή του ίδιου ουσιαστικού δικαίου ανεξάρτητα από τον τόπο άσκησης της αγωγής στην Ένωση. Τα στοιχεία αυτά καθιστούν τον κανονισμό Ρώμη ΙΙ θεμελιώδη πράξη της νομοθεσίας της ΕΕ περί σύγκρουσης νόμων, καθώς με αυτόν αντιμετωπίζονται βασικά ζητήματα που ανακύπτουν σε ένα ολοένα και πιο διασυνδεδεμένο ευρωπαϊκό πλαίσιο και διασφαλίζεται η αντιμετώπιση των εξωσυμβατικών διαφορών με εξαιρετικά συνεκτικό και συνεπή τρόπο σε ολόκληρη την ΕΕ.

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει την πρώτη γενική αξιολόγηση της εφαρμογής του κανονισμού από το 2009, η οποία βασίζεται, μεταξύ άλλων, σε διάφορες μελέτες, σε επισκόπηση της νομολογίας του ΔΕΕ και των εθνικών δικαστηρίων, σε άλλες διαβουλεύσεις, καθώς και σε ακαδημαϊκές και άλλες εκθέσεις. Χάρη στην παρατεταμένη περίοδο αξιολόγησης, η Επιτροπή ήταν σε θέση να αποκομίσει επαρκή πείρα από την εφαρμογή του κανονισμού. Η έκθεση εξετάζει επίσης ορισμένα νέα και αναδυόμενα ζητήματα, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, το ολοένα και πιο διαδικτυακό περιβάλλον και οι στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (στο εξής: ΣΑΑΣΚ).

Σύμφωνα με τη ρήτρα επανεξέτασης του κανονισμού, διενεργήθηκαν τρεις ειδικές μελέτες[1] σχετικά με τα τροχαία ατυχήματα (2009), σχετικά με τον ιδιωτικό βίο και δικαιώματα συναφή με την προσωπικότητα (2009) και σχετικά με την εφαρμογή του αλλοδαπού δικαίου (2011).

Εκτός από τις μελέτες αυτές, η Επιτροπή αξιολόγησε την πρακτική πείρα από την εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ υποβάλλοντας ερωτήσεις στα κράτη μέλη, καθώς και στις δικαστικές και άλλες αρχές τους. Η πρώτη συλλογή πληροφοριών στο πλαίσιο αυτό, που πραγματοποιήθηκε το 2012, κατέδειξε ότι κατά κανόνα ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ λειτούργησε ικανοποιητικά, αλλά ότι η πρακτική πείρα από την εφαρμογή του και τη σχετική νομολογία εξακολουθούσε να είναι περιορισμένη τότε. Η δεύτερη συλλογή πληροφοριών πραγματοποιήθηκε το 2023 (στο εξής: ερωτηματολόγιο του 2023)[2] και περιλάμβανε ειδικές ερωτήσεις σχετικά με τους τομείς που είχαν ήδη καλύψει οι προηγούμενες μελέτες. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις συνεδρίασε δύο φορές για να συζητήσει τη λειτουργία του κανονισμού Ρώμη ΙΙ, το 2012 και το 2023.

Τέλος, στο πλαίσιο της μακροπρόθεσμης παρακολούθησης της εφαρμογής του κανονισμού και ενόψει της κατάρτισης της παρούσας έκθεσης, το 2021 η Επιτροπή ανέθεσε την εκπόνηση εξωτερικής μελέτης για τη χαρτογράφηση της εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη ΙΙ από το 2010 έως το 2020 (στο εξής: μελέτη του 2021).

Η παρούσα έκθεση βασίζεται σε αυτές τις πηγές για να αναδείξει τα κύρια πορίσματα σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ. Το έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την παρούσα έκθεση περιέχει πρόσθετες πληροφορίες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται λεπτομερέστερες επεξηγήσεις πέραν της παρούσας έκθεσης, η νομολογία και οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν.

2. ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΡΩΜΗ ΙΙ

2.1 Πεδίο εφαρμογής

Ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ θεσπίζει κανόνες σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο **στις εξωσυμβατικές ενοχές που έχουν προκύψει ή ενδέχεται να προκύψουν σε διασυνοριακές αστικές και εμπορικές υποθέσεις**. Αυτοί περιλαμβάνουν σημαντικούς τομείς, όπως η ευθύνη σε περιπτώσεις τροχαίων ατυχημάτων, προσβολών της διανοητικής ιδιοκτησίας, αθέμιτου ανταγωνισμού και πράξεων που περιορίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό, περιβαλλοντικής ζημίας ή η ευθύνη λόγω ελαττωματικού προϊόντος.

Οι διατάξεις που καθορίζουν το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη ΙΙ δεν έχουν δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα στην πράξη[3]. Ωστόσο, παρότι η νομολογία του ΔΕΕ έχει αποσαφηνίσει τον όρο «εξωσυμβατικές ενοχές»[4], εξακολουθούν να υφίστανται τομείς στους οποίους, ελλείψει νομολογίας, υπάρχουν ακόμη αβεβαιότητες σχετικά με το αν ορισμένες αξιώσεις είναι συμβατικές ή εξωσυμβατικές, όπως τα προστατευτικά αποτελέσματα ορισμένων συμβάσεων για τρίτους και οι ενοχές που απορρέουν από την προσφορά ή την ανακοίνωση διαφημιστικού βραβείου. Επιπροσθέτως, η ερμηνεία ειδικών εξαιρέσεων από το πεδίο εφαρμογής [ιδίως εκείνων του άρθρου 1 παράγραφος 2 στοιχεία γ) και δ)[5]] εξακολουθεί

[1] Βλ. το τμήμα 2 του SWD για λεπτομέρειες σχετικά με τις μελέτες.
[2] Βλ. το τμήμα 3 του SWD για λεπτομέρειες σχετικά με το ερωτηματολόγιο.
[3] Βλ. το τμήμα 1 του SWD σχετικά με τις εναπομένουσες αβεβαιότητες όσον αφορά τον χαρακτηρισμό ορισμένων ειδικών αξιώσεων.
[4] Βλ. το τμήμα 4 του SWD για τη νομολογία.
[5] Βλ. το τμήμα 4 του SWD, εκκρεμής υπόθεση Wunner.

να αποτελεί αντικείμενο συζήτησης. Ωστόσο, κατά γενική ομολογία οι προκλήσεις αυτές κατά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη ΙΙ μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω μελλοντικής νομολογίας.

Από την άλλη πλευρά, η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού των «εξωσυμβατικών ενοχών που απορρέουν από προσβολή του ιδιωτικού βίου και δικαιωμάτων συναφών με την προσωπικότητα, συμπεριλαμβανομένης της δυσφήμισης» εξακολουθεί να αποτελεί αμφιλεγόμενο ζήτημα μεταξύ των εμπειρογνωμόνων, και στον τομέα αυτόν έχει υποστηριχθεί η ανάληψη νομοθετικής δράσης[6].

2.2 Κανόνες σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο σε περίπτωση αδικοπραξίας

Σύμφωνα με τον κανονισμό Ρώμη ΙΙ, ο βασικός κανόνας είναι ότι το εφαρμοστέο δίκαιο επί εξωσυμβατικής ενοχής η οποία απορρέει από αδικοπραξία είναι το **δίκαιο της χώρας στην οποία επέρχεται η ζημία** (άρθρο 4 παράγραφος 1, που ονομάζεται επίσης lex loci damni), ενώ διατυπώνονται ειδικοί κανόνες στο άρθρο 4 παράγραφος 2 (δίκαιο της χώρας της κοινής συνήθους διαμονής του θύματος και του υπαιτίου) και παράγραφος 3 (προδήλως στενότερος δεσμός), όπου ο δεύτερος εξ αυτών παρέχει έναν μηχανισμό ευελιξίας για την αντιμετώπιση περιπτώσεων στις οποίες ο γενικός κανόνας δεν μπορεί να διασφαλίσει το πλέον κατάλληλο νομικό αποτέλεσμα. Το πλαίσιο αυτό εγγυάται την ασφάλεια δικαίου και την προβλεψιμότητα όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο στις περισσότερες περιπτώσεις. Συνήθως η εφαρμογή του γενικού κανόνα δεν παρουσιάζει προβλήματα, παρότι εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένα ερωτήματα σχετικά με την εφαρμογή του σε έμμεσα θύματα, σε περιπτώσεις αδικοπραξίας με πολλούς εμπλεκομένους και όσον αφορά τον προσδιορισμό του τόπου της ζημίας όταν πρόκειται για αμιγώς χρηματοοικονομικές/οικονομικές απώλειες, ιδίως σε περιπτώσεις αδικοπραξίας σε χρηματοπιστωτικές αγορές[7].

Ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ προβλέπει επίσης διάφορους ειδικούς κανόνες προσαρμοσμένους σε καταστάσεις στις οποίες ο γενικός κανόνας ενδέχεται να μην είναι επαρκής και κατάλληλος. Σε αυτούς περιλαμβάνονται διατάξεις σχετικά με την ευθύνη λόγω ελαττωματικού προϊόντος (άρθρο 5), τον αθέμιτο ανταγωνισμό και τις πράξεις που περιορίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό (άρθρο 6), την περιβαλλοντική ζημία (άρθρο 7), την προσβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (άρθρο 8) και τη συλλογική δράση (άρθρο 9). Παρότι οι εν λόγω προσαρμοσμένοι κανόνες έχουν σκοπό να προσφέρουν λύσεις εκεί όπου ο γενικός κανόνας ενέχει περιορισμούς, ο καθορισμός του πεδίου εφαρμογής τους μπορεί επίσης να δημιουργήσει δυσκολίες. Για παράδειγμα, εξακολουθούν να υπάρχουν ζητήματα ερμηνείας του όρου «προϊόν» σε σχέση με την ευθύνη λόγω ελαττωματικού προϊόντος[8] και όσον αφορά τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας που διέπονται από το άρθρο 8[9].

Γενικότερα, αναφέρθηκαν προβλήματα στις περιπτώσεις όπου οι συνδετικοί παράγοντες οδηγούν στην εφαρμογή πολλών διαφορετικών δικαίων σε μία και μόνη διαφορά, ιδίως όσον αφορά τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, γεγονός που καθιστά εξαιρετικά περίπλοκη για τα δικαστήρια την εφαρμογή αλλοδαπών δικαίων με επαρκές επίπεδο γνώσεων, αυξάνει το

[6] Βλ. κεφάλαιο 3.1 για λεπτομέρειες.

[7] Για τις περιπτώσεις αδικοπραξίας σε χρηματοπιστωτικές αγορές, βλ. κεφάλαιο 3.3. Για άλλες λεπτομέρειες βλ. το τμήμα 1 του SWD.

[8] Βλ. το τμήμα 1 παράγραφος 1.2.2 του SWD. Το ερώτημα είναι αν ο όρος «προϊόν» στο πρώτο εδάφιο αναφέρεται επίσης i) σε προϊόν που δεν είναι το ίδιο ακριβώς είδος με το οικείο ελαττωματικό προϊόν, αλλά ανήκει στην ίδια έκδοση ή σειρά του κατασκευαστή, και ως εκ τούτου παρουσιάζει μικρές μόνο διαφορές (π.χ. στη σήμανση ή τη συσκευασία)· ή ii) σε οποιοδήποτε προϊόν του ίδιου τύπου.

[9] Παρά τον μη εξαντλητικό κατάλογο των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στην αιτιολογική σκέψη 26.

κόστος της συναλλαγής, π.χ. για μετάφραση και εμπειρογνωσία, και εν τέλει δημιουργεί αβεβαιότητα ως προς την έκβαση της διαδικασίας[10]. Το φαινόμενο αυτό, το οποίο μπορεί να απαιτεί την ταυτόχρονη εφαρμογή ενός σύνθετου «μωσαϊκού» εφαρμοστέων δικαίων σε μία μόνο διαφορά, εμφανίζεται ιδίως όταν πρόκειται για αδικοπραξίες που διαπράττονται στο διαδίκτυο, όπου i) η ζημία μπορεί να επέλθει ταυτόχρονα σε πολλές χώρες ή όπου ii) μία και μόνο ενέργεια μπορεί να προσβάλει δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, ιδίως δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, σε περισσότερες της μιας χώρες. Παρόμοια προβλήματα μπορεί να ανακύψουν, για παράδειγμα, σε περιπτώσεις συλλογικών προσφυγών ή μαζικών ατυχημάτων. Υπάρχουν διάφορες προτάσεις σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος της ταυτόχρονης εφαρμογής περισσοτέρων του ενός δικαίων, ιδίως στον τομέα της προσβολής δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Όπως περιγράφεται λεπτομερώς στο τμήμα 1 του SWD, ορισμένες από τις προτάσεις αυτές περιλαμβάνουν νομοθετικές τροποποιήσεις του κανονισμού Ρώμη II[11].

2.3 Άλλοι κανόνες του κανονισμού Ρώμη II

Ο κανονισμός Ρώμη II περιλαμβάνει επίσης κανόνες σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις περιπτώσεις «του αδικαιολόγητου πλουτισμού, της διοίκησης αλλοτρίων και της ευθύνης κατά τις διαπραγματεύσεις (culpa in contrahendo)» (κεφάλαιο III). Κατόπιν, το κεφάλαιο IV προβλέπει ότι τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν την υπαγωγή της εξωσυμβατικής ενοχής στο δίκαιο που αυτά επιλέγουν. Η εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων δεν είναι γενικά προβληματική, δεδομένου ότι έχουν αναφερθεί λίγα μόνο προβλήματα[12].

2.4 Κοινοί κανόνες, λοιπές διατάξεις και τελικές διατάξεις

Τα κεφάλαια του κανονισμού Ρώμη II σχετικά με τους κοινούς κανόνες, τις λοιπές διατάξεις και τις τελικές διατάξεις εφαρμόζονται γενικά χωρίς σημαντικά προβλήματα. Ωστόσο, η σχέση με τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις και άλλες πράξεις, ιδίως με τη Σύμβαση της Διάσκεψης της Χάγης για το Διεθνές Ιδιωτικό Δίκαιο όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο στα τροχαία ατυχήματα, του 1971, έχει δημιουργήσει ορισμένες πρακτικές δυσκολίες που σχετίζονται με την ύπαρξη δύο καθεστώτων σύγκρουσης νόμων για αξιώσεις που προκύπτουν από διασυνοριακά τροχαία ατυχήματα, όπως αναλύεται στο τμήμα 1 του SWD.

3. Εφαρμογη του κανονισμου Ρωμη II σε επιλεγμενους τομεις

3.1 Ιδιωτικός βίος, δικαιώματα συναφή με την προσωπικότητα, συμπεριλαμβανομένων της δυσφήμισης και των ΣΑΑΣΚ

Οι εξωσυμβατικές ενοχές που απορρέουν από προσβολή ιδιωτικού βίου και δικαιωμάτων συναφών με την προσωπικότητα, συμπεριλαμβανομένης της δυσφήμισης, εξαιρέθηκαν από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη II, δεδομένου ότι δεν επιτεύχθηκε συμφωνία κατά τις νομοθετικές διαπραγματεύσεις σχετικά με κατάλληλο συνδετικό παράγοντα για τον εν λόγω τομέα αδικοπραξιών. Οι δικαιοπραξίες που σχετίζονται με την προστασία του ιδιωτικού βίου απαιτούν εξισορρόπηση των αντικρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων, αφενός της

[10] Μελέτη με τίτλο «Διασυνοριακή επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στην ΕΕ» (Cross Border Enforcement of Intellectual Property Rights in the EU). του 2021, σ. 57, 58.

[11] Π.χ. να εφαρμοστεί η στενότερη σύνδεση με την παράβαση ως ο σχετικός συνδετικός παράγοντας ή να επιτραπεί, σε αντίθεση με το ισχύον άρθρο 8 παράγραφος 3 του κανονισμού Ρώμη II, η επιλογή εφαρμοστέου δικαίου.

[12] Για λεπτομέρειες, βλ. τμήμα 1 του SWD.

ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης, και αφετέρου της προστασίας του ιδιωτικού βίου και της υπόληψης. Υπάρχουν διαφορές στον τρόπο με τον οποίον τα επιμέρους κράτη μέλη επιτυγχάνουν αυτήν την εξισορρόπηση στα νομικά και συνταγματικά τους συστήματα. Οι εν λόγω διαφορές στις νομοθετικές προσεγγίσεις[13] και ο κρίσιμος ρόλος που διαδραματίζει η ελευθερία της έκφρασης στις δημοκρατικές κοινωνίες ήταν ορισμένοι από τους παράγοντες που οδήγησαν στην εξαίρεση των αξιώσεων που συνδέονται με την προστασία του ιδιωτικού βίου από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη ΙΙ ελλείψει συναίνεσης σχετικά με κατάλληλο συνδετικό παράγοντα.

Ως εκ τούτου, σε αυτές τις περιπτώσεις το εφαρμοστέο δίκαιο εξακολουθεί να καθορίζεται από τους εθνικούς κανόνες περί σύγκρουσης νόμων που εφαρμόζει κάθε κράτος μέλος, οι οποίοι παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις. Η ύπαρξη αυτού του νομικού συνονθυλεύματος δυσχεραίνει την πρόβλεψη του εφαρμοστέου δικαίου σε περιπτώσεις διασυνοριακής προσβολής του ιδιωτικού βίου, και ως εκ τούτου της έκβασης της διαφοράς.

Φαίνεται πως επικρατεί γενικότερη κριτική διάθεση όσον αφορά την εξαίρεση αυτής της σημαντικής ομάδας αξιώσεων από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη ΙΙ. Για παράδειγμα, επαγγελματίες και ενδιαφερόμενα μέρη που συμμετείχαν στην έρευνα η οποία διεξήχθη στο πλαίσιο της μελέτης σχετικά με τον ιδιωτικό βίο και της μελέτης του 2021 δήλωσαν γενικά ότι η υφιστάμενη κατάσταση δεν ήταν ικανοποιητική. Επιπλέον, στις απαντήσεις που έδωσαν το 2023, τα περισσότερα κράτη μέλη διατύπωσαν την άποψη ότι οι κανόνες περί σύγκρουσης νόμων στον εν λόγω τομέα θα έπρεπε να εναρμονιστούν καλύτερα. Δεν φαίνεται να έχουν διατυπωθεί άκαμπτες θέσεις που να αποκλείουν τη μελλοντική κάλυψη αυτών των αδικοπραξιών από τον κανονισμό Ρώμη ΙΙ. Ωστόσο, ορισμένα κράτη μέλη εξέφρασαν αμφιβολίες ως προς το αν μπορεί να εξευρεθεί αποδεκτός ενιαίος συνδετικός παράγοντας που να εξισορροπεί επαρκώς τα αντικρουόμενα δικαιώματα και συμφέροντα.

Μετά την έγκριση του κανονισμού Ρώμη ΙΙ, υποβλήθηκαν αρκετές προτάσεις ως προς τον κατάλληλο συνδετικό παράγοντα. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν και άλλες εργασίες σχετικά με το ζήτημα του ιδιωτικού βίου και των δικαιωμάτων που είναι συναφή με την προσωπικότητα. Σε αυτές περιλαμβάνονται τα εξής:

- **Μελέτη του 2008 σχετικά με τον ιδιωτικό βίο και η συνέχεια που δόθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**: Με τη μελέτη σχετικά με τον ιδιωτικό βίο, που περιγράφεται λεπτομερώς στο τμήμα 2 του SWD, χαρτογραφήθηκαν οι κανόνες των κρατών μελών σχετικά με τον ιδιωτικό βίο και εντοπίστηκαν δυνητικές λύσεις για τις δυσκολίες που ανέκυψαν ελλείψει σχετικού κανόνα στον κανονισμό Ρώμη ΙΙ. Επίσης, καταδείχθηκε ότι η εναρμόνιση του εφαρμοστέου δικαίου για τη δυσφήμιση συγκεντρώνει πολύ μεγάλη υποστήριξη.

  Μετά τη δημοσίευση της μελέτης του 2008, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα το 2012 με το οποίο πρότεινε να συμπληρωθεί ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ με την προσθήκη κανόνα περί σύγκρουσης νόμων σχετικά με τον ιδιωτικό βίο και τα

[13] Ειδικότερα, η νομοθετική προσέγγιση του Ηνωμένου Βασιλείου που ευνοούσε σημαντικά τον ενάγοντα σε υποθέσεις δυσφήμισης ήταν τότε σαφώς διαφορετική από εκείνη των περισσότερων άλλων κρατών μελών. Βλ. τη μελέτη σχετικά με τον ιδιωτικό βίο.

δικαιώματα που είναι συναφή με την προσωπικότητα ο οποίος θα βασιζόταν στην υπό όρους εφαρμογή της αρχής του δικαίου της χώρας στην οποία επέρχεται η ζημία[14].

- **ΓΚΠΔ**: Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 (ΓΚΠΔ), ο οποίος εφαρμόζεται στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα φυσικών προσώπων στην ΕΕ από το 2018, εναρμονίζει ορισμένες πτυχές της ιδιωτικής επιβολής της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων στα άρθρα 79 και 82[15]. Οι διατάξεις αυτές περιέχουν ουσιαστικούς κανόνες σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής δικαστικής προσφυγής κατά των υπευθύνων επεξεργασίας και των εκτελούντων την επεξεργασία και το δικαίωμα αποζημίωσης από τους υπευθύνους επεξεργασίας και τους εκτελούντες την επεξεργασία για ζημίες που υπέστησαν φυσικά πρόσωπα εξαιτίας παραβιάσεων του ΓΚΠΔ.

  Σε περίπτωση που συμπεριληφθεί στον κανονισμό Ρώμη ΙΙ κανόνας περί εφαρμοστέου δικαίου στον ιδιωτικό βίο και στα δικαιώματα που είναι συναφή με την προσωπικότητα, θα πρέπει να εξεταστεί ενδελεχώς η αλληλεπίδραση με τον ΓΚΠΔ. Παρότι όσον αφορά τις πτυχές του δικαιώματος αποζημίωσης που ρυθμίζονται ομοιόμορφα στον ΓΚΠΔ ο καθορισμός του δικαίου ενός και όχι άλλου κράτους μέλους ως εφαρμοστέου δικαίου σύμφωνα με τον κανονισμό Ρώμη ΙΙ δεν θα είχε πρακτικές συνέπειες, αυτό δεν ισχύει για τις πτυχές του εν λόγω δικαιώματος που δεν καλύπτονται από τον ΓΚΠΔ[16].

- **Κανονισμός Βρυξέλλες Ια και σχετική νομολογία**: Οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας σχετικά με την προσβολή του ιδιωτικού βίου και δικαιωμάτων συναφών με την προσωπικότητα καλύπτονται από τον κανονισμό Βρυξέλλες Ια. Σε μια σειρά προδικαστικών αποφάσεων που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια μεγάλου χρονικού διαστήματος, το ΔΕΕ είχε την ευκαιρία να αποσαφηνίσει τους εν λόγω κανόνες, ιδίως δε την έννοια του τόπου στον οποίον επέρχεται η ζημία σε περίπτωση δυσφήμισης τόσο σε έντυπη μορφή όσο και στο διαδίκτυο[17]. Κατά συνέπεια, ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια προσφέρει στον ενάγοντα τη διακριτική ευχέρεια να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης λόγω δυσφήμισης σε περισσότερες της μιας δικαιοδοσίες[18].

---

[14] Ειδικότερα, σύμφωνα με το ψήφισμα, θα πρέπει να εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας στην οποία έχει προκληθεί ή είναι πιθανόν να προκληθεί το μεγαλύτερο μέρος της ζημίας ή της απώλειας. Ωστόσο, εάν ο εναγόμενος δεν μπορούσε να είχε προβλέψει εύλογα την εκδήλωση ουσιαστικών επιπτώσεων της πράξης του στη χώρα αυτή, εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας στην οποία ο εναγόμενος έχει τη συνήθη διαμονή του.

[15] Ο ΓΚΠΔ περιορίζεται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δεν καλύπτει άλλες περιπτώσεις προσβολής του δικαιώματος στον ιδιωτικό βίο.

[16] Για παράδειγμα, ελλείψει κανόνων για τον ποσοτικό προσδιορισμό των ζημιών στον ΓΚΠΔ, εναπόκειται στο νομικό σύστημα κάθε κράτους μέλους να θεσπίσει τέτοιους κανόνες, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Φυσικά, το εφαρμοστέο δίκαιο ενός κράτους μέλους σύμφωνα με τον κανονισμό Ρώμη ΙΙ μπορεί επίσης να έχει πρακτικές συνέπειες όσον αφορά αξιώσεις που αφορούν δεδομένα μη προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία, ως εκ τούτου, δεν ρυθμίζονται από τον ΓΚΠΔ, π.χ. αξιώσεις που βασίζονται στην επεξεργασία δεδομένων θανόντων ή νομικών προσώπων.

[17] Για λεπτομέρειες σχετικά με τη νομολογία, βλ. σ. 113, 114 της μελέτης σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού Βρυξέλλες Ια του 2023.

[18] Πέραν της γενικής δικαιοδοσίας του δικαστηρίου του κράτους κατοικίας του εναγομένου, ο «τόπος όπου επέρχεται η ζημία» περιλαμβάνει τον τόπο όπου το θύμα έχει το «κέντρο των συμφερόντων» του ως αρμόδια δικαιοδοσία στην οποία μπορεί να προβληθεί αξίωση για το σύνολο της ζημίας, παρότι αυτό ισχύει μόνο στο πλαίσιο δυσφήμισης στο διαδίκτυο, καθώς και κάθε κράτος μέλος όπου υπάρχει πρόσβαση στο δυσφημιστικό περιεχόμενο, αλλά μόνο σε σχέση με τη ζημία που προκλήθηκε στο συγκεκριμένο κράτος μέλος.

Στην πράξη, δεδομένης τόσο της δυνατότητας επιλογής διαθέσιμων δικαιοδοσιών όσο και της απουσίας ενιαίου κανόνα όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο στην ΕΕ, οι ενάγοντες συχνά επιλέγουν να προσφύγουν στο δικαστήριο που κρίνει με βάση το ευνοϊκότερο εφαρμοστέο δίκαιο. Σε ορισμένες περιπτώσεις[19], το εν λόγω δικαστήριο μπορεί να έχει μάλλον περιθωριακή σύνδεση με την υπό κρίση διαφορά. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει γόνιμο έδαφος για στρατηγικές δικαστικής παρενόχλησης, π.χ. στο πλαίσιο των ΣΑΑΣΚ.

- Οι **ΣΑΑΣΚ** (στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού) είναι δικαστικές διαδικασίες —συνήθως για αξιώσεις σχετικές με δυσφήμιση ή προσβολή του ιδιωτικού βίου— οι οποίες δεν ασκούνται με πραγματικό σκοπό τη διεκδίκηση ή την άσκηση δικαιώματος, αλλά αποσκοπούν κυρίως στην πρόληψη, τον περιορισμό ή την επιβολή κυρώσεων για τη συμμετοχή του κοινού. Ενδείξεις ενός τέτοιου σκοπού είναι, για παράδειγμα, ο υπερβολικός χαρακτήρας της αξίωσης, η κίνηση πολλαπλών διαδικασιών και η κακόπιστη χρήση δικονομικών τακτικών. Όταν οι ΣΑΑΣΚ έχουν διασυνοριακή διάσταση, οι ενάγοντες μπορούν να κινήσουν διαδικασίες σε δικαιοδοσία την οποία θεωρούν ευνοϊκή ή εκεί όπου τα έξοδα που βαρύνουν τον εναγόμενο είναι ιδιαίτερα υψηλά, ή ακόμη και σε περισσότερες της μιας δικαιοδοσίες.

  Λόγω της αύξησης του εν λόγω φαινομένου στην ΕΕ και του κινδύνου που αυτό συνεπάγεται για την ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης εξαιτίας της καταστολής του δημόσιου διαλόγου, η ΕΕ εξέδωσε το 2024 την οδηγία για την καταπολέμηση των στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού ώστε να εξασφαλιστούν επαρκείς δικονομικές εγγυήσεις έναντι τέτοιων καταχρηστικών προσφυγών στη δικαιοσύνη. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε να συμπεριληφθεί ειδικός κανόνας περί σύγκρουσης νόμων, αλλά τελικά οι συννομοθέτες συμφώνησαν ότι σε τυχόν μελλοντική επανεξέταση του κανονισμού Ρώμη ΙΙ θα έπρεπε να αξιολογηθούν οι πτυχές των κανόνων περί εφαρμοστέου δικαίου που αφορούν συγκεκριμένα τις ΣΑΑΣΚ.

  Το πρόσφατο φαινόμενο των ΣΑΑΣΚ υπογραμμίζει συγκεκριμένα ότι τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ύπαρξη πολλών διαθέσιμων δικαιοδοσιών και την απουσία κανόνα περί σύγκρουσης νόμων σε υποθέσεις δυσφήμισης και προσβολής του ιδιωτικού βίου μπορούν να χρησιμοποιηθούν με καταχρηστικό τρόπο για να παρεμποδιστεί η συμμετοχή του κοινού. Ωστόσο, τα προβλήματα αυτά είναι κοινά σε όλες τις υποθέσεις δυσφήμισης και προσβολής του ιδιωτικού βίου. Επομένως, εάν προστεθεί ένας κανόνας περί σύγκρουσης νόμων στον κανονισμό Ρώμη ΙΙ, θα πρέπει ενδεχομένως να εφαρμόζεται γενικά σε περιπτώσεις προσβολής του ιδιωτικού βίου και δικαιωμάτων συναφών με την προσωπικότητα, ανεξάρτητα από το αν έχει υπάρξει κατάχρηση. Τα κράτη μέλη των οποίων ζητήθηκε η γνώμη για το θέμα αυτό

[19] Π.χ. υπόθεση Gtflix TV. Βλ. το τμήμα 4 του SWD.

συμφώνησαν επίσης ότι τυχόν κανόνας που πιθανώς προστεθεί στον κανονισμό Ρώμη ΙΙ θα πρέπει να είναι γενικός[20].

Εν κατακλείδι, φαίνεται πως υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός επιχειρημάτων υπέρ της εξέτασης του ενδεχομένου τροποποίησης του κανονισμού Ρώμη ΙΙ προκειμένου να συμπεριληφθούν στο πεδίο εφαρμογής του οι *εξωσυμβατικές ενοχές που απορρέουν από προσβολή του ιδιωτικού βίου και δικαιωμάτων συναφών με την προσωπικότητα, συμπεριλαμβανομένης της δυσφήμισης*. Στο πλαίσιο αυτής της εξέτασης, θα πρέπει να αξιολογηθούν διεξοδικά η αλληλεπίδραση με τον κανονισμό Βρυξέλλες Ια και οι σωστές επιλογές για έναν κατάλληλο κανόνα περί σύγκρουσης νόμων.

3.2 Τεχνητή νοημοσύνη (ΤΝ)

Η μελλοντική εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ σε υποθέσεις που αφορούν εξωσυμβατικές ενοχές συνδεόμενες με τη χρήση ΤΝ θα επηρεαστεί από την εξέλιξη των ουσιαστικών νομικών συστημάτων ως απάντηση σε διαφορές σχετιζόμενες με την ΤΝ. Καθώς θα παραπέμπονται στα δικαστήρια ολοένα και περισσότερες υποθέσεις σχετιζόμενες με την ΤΝ και την τεχνολογική πρόοδο, τα νομικά συστήματα θα πρέπει να προσαρμοστούν και να αναπτύξουν πλαίσια για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιουργεί η ΤΝ. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τον προσδιορισμό της ευθύνης, τη θέσπιση προτύπων φροντίδας και τον καθορισμό νομικών ευθυνών σε πλαίσια σχετιζόμενα με την ΤΝ. Η συνεχιζόμενη ανάπτυξη της τεχνολογίας και του νομικού τοπίου όσον αφορά τους ουσιαστικούς κανόνες που διέπουν τη χρήση της ΤΝ θα διαμορφώσει ερωτήματα σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ σε υποθέσεις συνδεόμενες με την ΤΝ στο μέλλον[21].

Ωστόσο, λόγω του αναδυόμενου ακόμη χαρακτήρα που έχει ο προσδιορισμός προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση τη πολυπλοκότητας που συνδέεται την επεκτεινόμενη χρήση της ΤΝ, είναι δύσκολο να αξιολογηθεί αν και σε ποιο βαθμό ενδέχεται να χρειαστούν ειδικοί κανόνες στον κανονισμό Ρώμη ΙΙ. Στις απαντήσεις τους, τα περισσότερα κράτη μέλη συμφώνησαν ότι υπήρχε περιορισμένη πρακτική πείρα όσον αφορά τα προβλήματα επιλογής δικαίου σε υποθέσεις συνδεόμενες με τη χρήση ΤΝ και, εκεί όπου έγινε νύξη σε πιθανά προβλήματα, τα προβλήματα αυτά δεν προσδιορίστηκαν. Επισημάνθηκε ότι θα ήταν πρόωρο να αναζητηθούν λύσεις για προβλήματα προτού καν φανεί ποια θα μπορούσαν να είναι τα προβλήματα αυτά, και διατυπώθηκε το ερώτημα αν θα πρέπει να εξεταστεί καν το ενδεχόμενο θέσπισης ειδικών

[20] Βλ. το τμήμα 3 του SWD για το ερωτηματολόγιο του 2023. Αρκετά κράτη μέλη ανέφεραν ότι δεν είχαν περιέλθει σε γνώση τους σημαντικές δυσκολίες για θύματα ΣΑΑΣΚ σε διασυνοριακό πλαίσιο ή δήλωσαν ότι η εφαρμογή ενιαίας προσέγγισης στην ΕΕ όσον αφορά τους κανόνες περί σύγκρουσης νόμων ίσως να μη μετριάσει τις εν λόγω δυσκολίες. Αντιθέτως, ένα κράτος μέλος υποστήριξε ρητά ότι η άσκηση του δικαιώματος υπεράσπισης θα απλουστευθεί με την εφαρμογή ενιαίου εφαρμοστέου δικαίου.

[21] Βλ. πρόταση οδηγίας για την προσαρμογή των κανόνων περί εξωσυμβατικής αστικής ευθύνης στην τεχνητή νοημοσύνη (οδηγία περί ευθύνης για την ΤΝ) [COM(2022) 496 final]. Η πρόταση δεν περιέχει κανόνες περί σύγκρουσης νόμων και, παρότι η εναρμόνιση μειώνει τις διαφορές αποτελεσμάτων που θα μπορούσαν να προκύψουν από την εφαρμογή του εθνικού δικαίου ενός ή άλλου κράτους μέλους, καλύπτει μόνο πολύ συγκεκριμένα στοιχεία που σχετίζονται με την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων και το βάρος της απόδειξης και, ακόμη και εντός του περιορισμένου πεδίου εφαρμογής της, διασφαλίζει ελάχιστη εναρμόνιση, οπότε οι διαφορές παραμένουν.

κανόνων σχετικά με την ευθύνη για την ΤΝ, δεδομένου ότι ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ είναι σκοπίμως τεχνολογικά ουδέτερος.

Αυτή η γενικά επιφυλακτική προσέγγιση ακολουθήθηκε επίσης στο πλαίσιο της μελέτης του 2021, η οποία επισήμανε την έλλειψη πρακτικών παραδειγμάτων στον εν λόγω τομέα και το γεγονός ότι στα νομικά συστήματα δεν είχε ακόμη καθοριστεί η προσέγγιση για την απόδοση ουσιαστικής ευθύνης, ιδίως το ζήτημα του αν θα πρέπει να είναι κατά κύριο λόγο υπεύθυνος ο παραγωγός ή ο χρήστης του συστήματος ΤΝ.

Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, με την επιφύλαξη περαιτέρω ανάλυσης, ίσως δεν έχουν ωριμάσει ακόμη οι συνθήκες για να προβλεφθούν πιθανές τροποποιήσεις του κανονισμού Ρώμη ΙΙ με σκοπό τη θέσπιση ειδικών κανόνων για την ΤΝ.

3.3 Αδικοπραξίες σε χρηματοπιστωτικές αγορές και ευθύνη όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο

Η εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ στις αδικοπραξίες σε χρηματοπιστωτικές αγορές και στην ευθύνη όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο συζητείται συχνά, ιδίως στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Ειδικότερα, έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις ο τρόπος εφαρμογής του άρθρου 4 σε περιπτώσεις εξωσυμβατικών ενοχών που απορρέουν από αδικοπραξία στη χρηματοπιστωτική αγορά. Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι ο γενικός κανόνας του άρθρου 4 του κανονισμού Ρώμη ΙΙ δεν είναι κατάλληλος για να διέπει τις **περιπτώσεις αδικοπραξίας σε χρηματοπιστωτικές αγορές, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων ευθύνης όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο**, δεδομένου ότι η ζημία που προκαλείται είναι αμιγώς οικονομική, και ως εκ τούτου ο καθορισμός του τόπου της με βάση την αρχή του δικαίου της χώρας στην οποία επέρχεται η ζημία (lex loci damni) είναι περίπλοκος. Επιπλέον, ανάλογα με την ερμηνεία του άρθρου 4 παράγραφος 1, σε περιπτώσεις όπου οι θιγόμενοι επενδυτές ή οι λογαριασμοί τους βρίσκονται σε διάφορες χώρες, οι εκδότες κινητών αξιών (ή άλλα ευθυνόμενα πρόσωπα) ίσως υπόκεινται σε αξιώσεις δυνάμει περισσοτέρων του ενός νομικών καθεστώτων για μία και μόνο πράξη, π.χ. για τη διατύπωση ανακριβών δηλώσεων σε ενημερωτικό δελτίο.

Το ζήτημα που αφορά τον τρόπο με τον οποίον θα πρέπει να προσδιορίζεται ο τόπος αμιγώς οικονομικών ζημιών στο πλαίσιο του κανονισμού Ρώμη ΙΙ δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις αδικοπραξιών σε χρηματοπιστωτικές αγορές[22], αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις εγείρεται σε αυτό το πλαίσιο. Έχουν υποβληθεί στο ΔΕΕ αρκετές προδικαστικές παραπομπές σχετικά με τον καθορισμό του τόπου της οικονομικής ζημίας στο πλαίσιο του προσδιορισμού της δικαιοδοσίας δυνάμει του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, αλλά δεν έχει ακόμη προκύψει σαφής νομολογία επί του ζητήματος αυτού[23]. Η μεταφορά των εν λόγω αποφάσεων στο πλαίσιο του κανονισμού Ρώμη ΙΙ θα μπορούσε να προκαλέσει ανεπιθύμητα αποτελέσματα,

[22] Για παράδειγμα, βλ. την εκκρεμή υπόθεση Wunner, στην οποία ζητείται από το ΔΕΕ να προσδιορίσει τον «τόπο όπου επήλθε η ζημία» σε περίπτωση ευθύνης λόγω αδικοπραξίας για ζημία από τυχερά παίγνια.

[23] Το ΔΕΕ έκρινε, για παράδειγμα, στην υπόθεση Kolassa, ότι η ζημία που προέκυψε από την παραπληροφόρηση σε ενημερωτικό δελτίο επήλθε στην κατοικία του επενδυτή, εφόσον ο εν λόγω τόπος συνέπιπτε με τον τόπο εγκατάστασης της τράπεζας που διαχειριζόταν τον λογαριασμό του επενδυτή. Αντιθέτως, στην πιο πρόσφατη απόφασή του στην υπόθεση VEB κατά BP το ΔΕΕ έκρινε επί το αυστηρότερο ότι ο τόπος όπου επήλθε η ζημία δεν είναι το κράτος μέλος στο οποίο εδρεύει η επενδυτική τράπεζα ή επιχείρηση στο μητρώο της οποίας είναι καταχωρισμένος ο λογαριασμός, εφόσον η εν λόγω εταιρεία δεν υπέχει εκ του νόμου υποχρεώσεις δημοσιότητας στο οικείο κράτος μέλος.

συμπεριλαμβανομένου του κατακερματισμού του δικαίου που εφαρμόζεται σε μία και μόνο αδικοπραξία σε χρηματοπιστωτική αγορά[24]. Ο κατακερματισμός του εφαρμοστέου δικαίου θα καθιστούσε επίσης δυσχερέστερες τις συλλογικές αγωγές επενδυτών και θα δημιουργούσε ενδεχομένως αδικαιολόγητες διαφορές στα πρότυπα προστασίας μεταξύ επενδυτών. Επιπροσθέτως, ίσως είναι δύσκολο να προβλεφθεί το δίκαιο, δεδομένου ότι οι συναλλαγές επί χρηματοπιστωτικών μέσων συνήθως πραγματοποιούνται σε δευτερογενείς αγορές, ή η συνήθης διαμονή του επενδυτή ή ο τόπος εγκατάστασης της τράπεζας στην οποία τηρείται ο λογαριασμός είναι ως επί το πλείστον άγνωστη/-ος στον εκδότη (ή στον διαμεσολαβητή).

Έχουν προταθεί διάφορες επιλογές όσον αφορά την κατάλληλη λύση. Για παράδειγμα, ορισμένοι ειδικοί πρότειναν να (επαν)ερμηνευθεί το άρθρο 4 μέσω νομολογίας, χωρίς να αλλάξει το κείμενο, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η αβεβαιότητα σχετικά με τον τόπο της ζημίας. Ειδικότερα, υποστηρίζεται συχνά ότι ο τόπος αυτός θα πρέπει αντιστοιχεί στη σχετική θιγόμενη χρηματοπιστωτική αγορά. Άλλες προτάσεις περιλάμβαναν, για παράδειγμα, τη χρήση της ρήτρας διαφυγής στο άρθρο 4 παράγραφος 3, ώστε να προσδιορίζεται ένα μόνο εφαρμοστέο δίκαιο για το σύνολο της διαφοράς, π.χ. το δίκαιο της χώρας στην οποία οι κινητές αξίες είναι εισηγμένες ή εισάγονται προς διαπραγμάτευση.

Εναλλακτικά, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανησυχίες αυτές με ολιστικό τρόπο, προτάθηκε η τροποποίηση του κανονισμού Ρώμη ΙΙ προκειμένου να θεσπιστεί ειδικός κανόνας περί σύγκρουσης νόμων σχετικά με τις εξωσυμβατικές ενοχές που απορρέουν από αδικοπραξίες σε χρηματοπιστωτική αγορά, συμπεριλαμβανομένης της ευθύνης όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο[25]. Ο κανόνας αυτός θα μπορούσε να υπαγάγει τις εν λόγω ενοχές **στο δίκαιο της χώρας στην οποία βρίσκεται η σχετική αγορά (όπου το θιγόμενο χρηματοπιστωτικό μέσο έχει εισαχθεί προς διαπραγμάτευση)**. Ωστόσο, αμφισβητείται το αν ένας τέτοιος κανόνας θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε όλες τις περιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένων των μη εισηγμένων χρηματοπιστωτικών μέσων (εξωχρηματιστηριακές πωλήσεις). Παρότι η θέσπιση ενός κανόνα περί σύγκρουσης νόμων που εστιάζει στη σχετική ρυθμιζόμενη αγορά φαίνεται να προτιμάται από τους περισσότερους ειδικούς, υπάρχουν και άλλες προτάσεις[26].

Τα κράτη μέλη ανέφεραν, όπως και στη μελέτη του 2021[27], ότι δεν ανέκυπταν συχνά υποθέσεις που αφορούσαν διασυνοριακές αδικοπραξίες σε χρηματοπιστωτικές αγορές και ευθύνη όσον αφορά τα ενημερωτικά δελτία, και ως εκ τούτου τα συναφή ζητήματα που αφορούσαν την εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ ήταν περιορισμένα. Από την άλλη πλευρά, τρία κράτη μέλη ανέφεραν πρακτικές δυσκολίες όσον αφορά την εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ στον συγκεκριμένο τομέα αδικοπραξιών και πρότειναν να εξεταστεί το ενδεχόμενο θέσπισης ειδικού κανόνα περί σύγκρουσης νόμων στον τομέα αυτόν. Προτάθηκε είτε το δίκαιο της χώρας στην αγορά της οποίας είναι εισηγμένες οι κινητές αξίες είτε η χώρα στην οποία ο εκδότης έχει την έδρα του.

[24] Αυτό θα ίσχυε ιδίως εάν ακολουθούταν η νομολογία βάσει της οποίας ο τόπος της οικονομικής ζημίας είναι η χώρα στην οποία τηρείται ο λογαριασμός του επενδυτή.

[25] Για παράδειγμα, βλ. το ψήφισμα του Γερμανικού Συμβουλίου Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου της 31. 3. 2012, *IPRax* 2012/5 σ. 471, όπου προτείνεται η θέσπιση ειδικού κανόνα περί σύγκρουσης νόμων για τις αδικοπραξίες στον χρηματοπιστωτικό τομέα βάσει του δικαίου της χώρας στην οποία πραγματοποιείται η διαπραγμάτευση του θιγόμενου χρηματοπιστωτικού μέσου. Υπάρχει επίσης ρήτρα διαφυγής και ρήτρα για τα μέσα που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε περισσότερους του ενός τόπους διαπραγμάτευσης, πέραν της προτεινόμενης αλλαγής στις αιτιολογικές σκέψεις. Βλ. επίσης τη μελέτη του 2021, σ. 34.

[26] Για παραδείγματα, βλ. τη μελέτη του 2021, σ. 33, 239.

[27] σ. 396.

Μολονότι το πρόβλημα τίθεται ιδίως από την ακαδημαϊκή κοινότητα, οι προδικαστικές αποφάσεις του ΔΕΕ στο πλαίσιο του προσδιορισμού της δικαιοδοσίας σε περίπτωση αδικοπραξιών σε χρηματοπιστωτικές αγορές και ευθύνης όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο καταδεικνύουν ότι ο καθορισμός του τόπου της οικονομικής ζημίας τείνει να καταστεί σημαντικό ζήτημα και μεταξύ των επαγγελματιών του κλάδου. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να εξεταστεί λεπτομερέστερα ο τρόπος αντιμετώπισης των περιπτώσεων στις οποίες οι ζημίες είναι αμιγώς οικονομικές, ενδεχομένως προσθέτοντας ειδικό κανόνα περί σύγκρουσης νόμων στον κανονισμό Ρώμη ΙΙ που θα αφορά τις αδικοπραξίες σε χρηματοπιστωτικές αγορές και την ευθύνη όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο ή αφήνοντας το σχετικό ζήτημα στην ερμηνεία των δικαστηρίων.

3.4 Συλλογικές προσφυγές και υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται πολλοί διάδικοι

Τα σενάρια που περιλαμβάνουν περισσότερα του ενός κράτη και αφορούν περιπτώσεις ευθύνης λόγω ελαττωματικού προϊόντος, πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού και πράξεις που περιορίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό, ευθύνη όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο, ατυχήματα στα οποία εμπλέκονται πολλά οχήματα ή περιπτώσεις ομαδικής ζημίας καταναλωτών είναι μερικά από τα παραδείγματα όπου μια ομάδα θυμάτων μπορεί να υποστεί ζημία από την ίδια πράξη. Στις περιπτώσεις αυτές, όπου η συλλογική αγωγή αποσκοπεί στην καταβολή αποζημίωσης σε όλα τα μέλη της θιγόμενης ομάδας, ο τόπος της ζημίας θα πρέπει να καθορίζεται ανεξάρτητα και χωριστά για κάθε αξίωση και κάθε θύμα. Ως εκ τούτου, σε περιπτώσεις συλλογικών προσφυγών, το επιληφθέν δικαστήριο ενδέχεται να πρέπει να εφαρμόσει περισσότερα του ενός ουσιαστικά δίκαια στις αξιώσεις διαφορετικών εναγόντων της ομάδας. Αυτό μπορεί να ισχύει ιδίως στο πλαίσιο αντιπροσωπευτικών αγωγών για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών οι οποίες ασκούνται δυνάμει της σχετικά πρόσφατα εκδοθείσας οδηγίας (ΕΕ) 2020/1828[28], όταν οι αντιπροσωπευόμενοι καταναλωτές έχουν την κατοικία τους σε περισσότερες από μία χώρες. Η εφαρμογή περισσοτέρων του ενός ουσιαστικών δικαίων συνήθως περιπλέκει την εξέταση της υπόθεσης, αυξάνει το κόστος και τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας και μπορεί να έχει αποτρεπτική επίδραση στις στρατηγικές δικαστικής διεκδίκησης που εφαρμόζουν τα κινήματα καταναλωτών. Από την άλλη πλευρά, η εναλλακτική λύση, δηλαδή η υπαγωγή των αξιώσεων σε διαφορετικά εφαρμοστέα δίκαια ανάλογα με το αν οι αξιώσεις ασκούνται μεμονωμένα ή από κοινού στο πλαίσιο συλλογικής προσφυγής, μπορεί να επηρεάσει την προβλεψιμότητα των κανόνων περί εφαρμοστέου δικαίου, και κατά συνέπεια την ασφάλεια δικαίου.

Όσον αφορά το αν ο κανονισμός Ρώμη ΙΙ είναι επαρκώς προσαρμοσμένος για την αντιμετώπιση συλλογικών προσφυγών, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό δυνητικά εφαρμοστέων δικαίων, τα κράτη μέλη εξέφρασαν διαφορετικές απόψεις στο ερωτηματολόγιο του 2023. Μολονότι τα περισσότερα κράτη μέλη δεν διατύπωσαν παρατηρήσεις ή έκριναν ικανοποιητική την παρούσα κατάσταση[29], ορισμένα αναφέρθηκαν σε

[28] Οδηγία (ΕΕ) 2020/1828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2020, σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών (ΕΕ L 409 της 4.12.2020, σ. 1).

[29] Ένα κράτος μέλος ανέφερε ότι κανονικά θα μπορούσε να υπάρξει λύση με τη χρήση του άρθρου 4 παράγραφος 3.

πιθανά προβλήματα ή διατύπωσαν την άποψη ότι η λύση συνίσταται στον διαχωρισμό της αγωγής σε τμήματα ανάλογα με το σχετικό εφαρμοστέο δίκαιο.

Μολονότι στο παρόν στάδιο δεν είναι δυνατόν να συναχθεί το συμπέρασμα αν θα μπορούσε να υπάρξει λύση διαφορετική από το ισχύον καθεστώς η οποία θα διευκόλυνε τόσο τις συλλογικές προσφυγές όσο και την ασφάλεια δικαίου σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο ανεξάρτητα από τη διαδικασία που επιλέγεται για την αξίωση αποζημίωσης, θα πρέπει να δοθεί περαιτέρω προσοχή στην αξιολόγηση αυτή στο πλαίσιο ενδεχόμενης επανεξέτασης του κανονισμού Ρώμη ΙΙ.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Λαμβάνοντας υπόψη την πρακτική πείρα κατά τη διάρκεια των δεκαπέντε ετών από την έναρξη εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη ΙΙ, με βάση τις απόψεις που συγκεντρώθηκαν από τα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη, καθώς και την αξιολόγηση της εν λόγω πείρας στο πλαίσιο διαφόρων μελετών, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι κατά κανόνα ο κανονισμός λειτουργεί επαρκώς και είναι κατάλληλος για τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η ασφάλεια δικαίου όσον αφορά την ερμηνεία του κανονισμού ενισχύθηκε περαιτέρω με την έκδοση των αποφάσεων του ΔΕΕ[30] και της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων.

Ωστόσο, τα πορίσματα της παρούσας έκθεσης αποκαλύπτουν διάφορα ζητήματα που χρήζουν περαιτέρω διεξοδικής ανάλυσης με σκοπό να αξιολογηθεί αν κρίνεται επιθυμητή η πραγματοποίηση στοχευμένων νομοθετικών προσαρμογών του κανονισμού Ρώμη ΙΙ και ποιες μπορεί να είναι οι διαθέσιμες επιλογές για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ζητημάτων αυτών. Τα εν λόγω ζητήματα περιλαμβάνουν κυρίως τα εξής:

- επαναξιολόγηση της εξαίρεσης από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Ρώμη ΙΙ των ενοχών που απορρέουν από προσβολή του ιδιωτικού βίου και δικαιωμάτων συναφών με την προσωπικότητα, συμπεριλαμβανομένης της δυσφήμισης·
- εφαρμογή του κανονισμού Ρώμη ΙΙ σε περιπτώσεις όπου η ζημία επέρχεται ταυτόχρονα σε πολλές έννομες τάξεις, με αποτέλεσμα την πιθανή εφαρμογή πολλαπλών εθνικών δικαίων στην εξωσυμβατική ενοχή (π.χ. περιπτώσεις συλλογικών αγωγών και αδικοπραξιών που διαπράττονται στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων προσβολών των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο, ιδίως των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας)·
- αδικοπραξίες που προκαλούν αμιγώς οικονομικές ζημίες, συμπεριλαμβανομένων των αδικοπραξιών σε χρηματοπιστωτικές αγορές και της ευθύνης όσον αφορά το ενημερωτικό δελτίο.

Σε αυτήν τη βάση, προκειμένου να αξιολογήσει αν απαιτείται νομοθετική αλλαγή, η Επιτροπή θα διενεργήσει περαιτέρω ανάλυση για να εξετάσει και ενδεχομένως να εκπονήσει πρόταση τροποποίησης ή αναδιατύπωσης του κανονισμού σύμφωνα με τους κανόνες για τη βελτίωση της νομοθεσίας. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί επίσης να διενεργηθεί περαιτέρω ανάλυση για την αξιολόγηση της αξίας άλλων πιθανών τροποποιήσεων ή, σε τομείς όπου οι υφιστάμενοι

[30] Βλ. το τμήμα 4 του SWD για τη νομολογία.

κανόνες είναι απολύτως κατάλληλοι, για πιθανές διευκρινίσεις επί του κειμένου προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή τους.